

Artur Wolanin

INTERNACJONALIZACJA SZKÓŁ WYŻSZYCH W POLSCE

**Wydawnictwo Naukowe
Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie**

Kraków 2026

SPIS TREŚCI

WSTĘP	9
1. TEORETYCZNE KONCEPCJE UMIĘDZYNARODOWIENIA SZKÓŁ WYŻSZYCH	15
1.1. Dyskusje wokół definiowania umiędzynarodowienia szkół wyższych	15
1.2. Procesy globalizacji i europeizacji szkolnictwa wyższego	23
1.3. Działania w zakresie umiędzynarodowienia szkół wyższych	30
1.3.1. Umiędzynarodowienie badań	31
1.3.2. Umiędzynarodowienie dydaktyki	33
1.4. Międzynarodowa mobilność akademicka	37
1.4.1. Mobilność osób	39
1.4.2. Mobilność programów edukacyjnych	45
1.4.3. Mobilność instytucji szkolnictwa wyższego	48
1.5. Modele umiędzynarodowienia szkół wyższych	52
1.5.1. Konwencjonalne modele internacjonalizacji	53
1.5.2. Ograniczenia związane z konwencjonalnymi modelami internacjonalizacji	58
1.5.3. Indywidualne modele internacjonalizacji	60
1.5.4. Mocne i słabe strony modelu indywidualnej internacjonalizacji – SIM	62
1.5.5. Dynamiczny model internacjonalizacji szkolnictwa wyższego	65
2. PRZYCZYNY, STRATEGIE I EFEKTY UMIĘDZYNARODOWIENIA SZKÓŁ WYŻSZYCH	69
2.1. Przyczyny umiędzynarodowienia szkół wyższych	69
2.2. Strategia internacjonalizacji szkół wyższych	77

2.3. Typy strategii umiędzynarodowienia szkół wyższych	82
2.4. Instrumenty strategii umiędzynarodowienia szkół wyższych	90
2.5. Skutki umiędzynarodowienia szkół wyższych i ich pomiar – przegląd rankingów	93
2.5.1. Ranking THES	97
2.5.2. Ranking ARWU	99
2.5.3. Ranking WM	101
2.5.4. Analiza porównawcza rankingów	103
2.6. Przegląd badań nad internacjonalizacją szkół wyższych w Polsce	109
3. DIAGNOZA I OCENA UWARUNKOWAŃ INSTYTUCJONALNO-PRAWNYCH UMIĘDZYNARODOWIENIA SZKÓŁ WYŻSZYCH W POLSCE	117
3.1. System instytucjonalnego wsparcia internacjonalizacji szkolnictwa wyższego	118
3.1.1. Instytucje globalne	118
3.1.2. Instytucje europejskie	121
3.1.3. Instytucje unijne	123
3.1.4. Instytucje krajowe	131
3.2. Rządowe programy umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego w Polsce	135
3.3. Ocena uwarunkowań instytucjonalno-prawnych umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego w Polsce	139
3.3.1. Wpływ współczynnika umiędzynarodowienia na parametryzację i akredytację	151
3.3.2. Podział dotacji podstawowej w 2016 r. i od 2017 r. – analiza porównawcza	152
3.4. Diagnoza stanu umiędzynarodowienia instytucji szkolnictwa wyższego w Polsce	155
4. WYNIKI WŁASNYCH BADAŃ EMPIRYCZNYCH W ZAKRESIE UMIĘDZYNARODOWIENIA SZKÓŁ WYŻSZYCH W POLSCE	163
4.1. Założenia metodyczne procesu badawczego	163
4.2. Zmienne i ich operacjonalizacja	166
4.3. Dobór i charakterystyka próby badawczej	172

4.4. Wskaźniki poziomu internacjonalizacji	176
4.4.1. Wskaźniki umiędzynarodowienia studentów	177
4.4.2. Wskaźniki umiędzynarodowienia kadry	178
4.4.3. Porównania międzygrupowe	196
4.5. Percepcja i ocena przyczyn umiędzynarodowienia szkół wyższych	208
4.6. Determinanty procesu internacjonalizacji	215
4.6.1. Akredytacje oraz certyfikaty – analiza szczegółowa	221
4.6.2. Działania na rzecz umiędzynarodowienia – analiza szczegółowa	224
4.6.3. Działania scentralizowane oraz indywidualne, wspierające internacjonalizację	232
4.7. Zalecenia w zakresie polityki umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego	237
ZAKOŃCZENIE	243
SPIS RYSUNKÓW	251
SPIS TABEL	253
SPIS WYKRESÓW	257
BIBLIOGRAFIA	259
ŹRÓDŁA INTERNETOWE	273
INDEKS OSÓB	277
SUMMARY	279

WSTĘP

Główną rolą szkół wyższych, zgodnie z zapisami ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym¹, jest kształcenie studentów oraz prowadzenie badań naukowych. Szkolnictwo wyższe od zawsze wykazywało wyższy poziom umiędzynarodowienia niż pozostałe dziedziny gospodarki – poruszając się bowiem w obszarze nauki i wymiany intelektualnej, rzadko respektowało granice narodowe. Internacjonalizacja szkolnictwa wyższego w obecnej formie to odpowiedź na zmiany w otoczeniu związane z postępującą globalizacją. P.G. Altbach, L. Reisberg i L.E. Rumbley w odniesieniu do uniwersytetów definiują globalizację jako „kluczową rzeczywistość XXI wieku z rosnącym wpływem na szkolnictwo wyższe (...)”². Globalizację nazywają „nową rzeczywistością, kształtowaną przez coraz bardziej zintegrowaną gospodarkę światową, nowe technologie informacyjno-komunikacyjne, postępującą wraz z pojawieniem się międzynarodowej sieci wiedzy i ciągle rosnącą rolą języka angielskiego i innymi siłami będącymi poza kontrolą instytucji akademickich (...)”. Internacjonalizację określa zatem różnorodność polityk i programów uniwersytetów oraz strategii wdrażanych w odpowiedzi na postępującą globalizację”³.

Ł. Sułkowski zauważa, że procesy globalizacyjne, które wywarły ogromny wpływ na większość sektorów gospodarczych, zmieniły również oblicze nauki i szkolnictwa wyższego⁴. Na świecie proces umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego uwidocznił się wraz z dużymi migracjami studentów z Azji pod koniec lat 70. XX wieku. W Europie kontynentalnej dał się zaobserwować nieco później. W Polsce opóźnienie to jest

¹ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz.U. 2018, poz. 1668 z późn. zm.

² P.G. Altbach, L. Reisberg, L.E. Rumbley, *Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution*, Boston 2009, s. 7.

³ Tamże.

⁴ Ł. Sułkowski, *Fuzje uczelni: czy w szaleństwie jest metoda?*, Warszawa 2018, s. 33.

jeszcze bardziej widoczne ze względu na sytuację polityczną kraju przed 1989 rokiem⁵.

W odniesieniu do instytucji szkolnictwa wyższego prezentowany jest szeroki wachlarz definicji internacjonalizacji, z których niemal każda koncentruje się na innych aspektach. Pierwsze światowe zestawienie badań nad szkolnictwem wyższym, jak podaje U. Teichler, zostało opublikowane na początku lat 70. XX wieku przez uczonych z Instytutu Badań Edukacyjnych im. Maxa Plancka w Berlinie⁶. Z kolei J. Knight przedstawiła klasyfikację definicji internacjonalizacji uczelni według czterech proponowanych w literaturze ogólnych perspektyw: działalność, kompetencje, etos i proces⁷. Zgodnie z podejściem aktywizującym (z perspektywą działalności) internacjonalizacja w szkolnictwie wyższym jest próbą włączania edukacji międzynarodowej do programu nauczania⁸. Podejście procesowe stwierdza, że internacjonalizacja jest zrównoważonym procesem „integracji międzynarodowej i międzykulturowego wymiaru nauczania, badań i usług związanych z instytucją”⁹. Perspektywa kompetencyjna internacjonalizacji jest ewolucją krajowej instytucji szkolnictwa wyższego do międzynarodowej instytucji szkolnictwa wyższego, prowadzącą do włączenia wymiaru międzynarodowego do wszystkich aspektów zarządzania uczelniami w celu poprawy jakości nauczania oraz osiągnięcia pożądanych kompetencji¹⁰. Perspektywa etosu koncentruje się na działaniach, które wspierają międzykulturowe i międzynarodowe perspektywy rozwoju uniwersytetów.

W szerszym ujęciu internacjonalizacji szkolnictwa wyższego wymieniane są dwa elementy, które wpływają na jej ostateczny kształt: internacjonalizacja lokalna (ang. *internationalization at home*) i internacjonalizacja

⁵ B. Siwińska, *Wpływ uwarunkowań na model procesu internacjonalizacji szkolnictwa wyższego w Polsce*, „The Center for Public Policy Studies RPS” 2014, vol. 84, s. 4–5.

⁶ U. Teichler, *Badania szkolnictwa wyższego w Europie*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 1(47)/2016, s. 13–51, za: W. Nitsch, W. Weller, *Social Science Research on Higher Education and Universities*, The Hague – Paris 1973.

⁷ J. Knight, *Internationalization: Elements and Checkpoints*, Ottawa 1994, s. 5–19.

⁸ B. Delgado-Márquez, N.E. Hurtado-Torres, Y. Bondar, *Internationalization of Higher Education: Theoretical and Empirical Investigation of Its Influence on University Institution Rankings*, „Globalisation and Internationalisation of Higher Education” 2011, vol. 8 nr 2, s. 269.

⁹ J. Knight, *Internationalization: Elements and Checkpoints*, dz. cyt., s. 5–19.

¹⁰ B. Delgado-Márquez, N.E. Hurtado-Torres, Y. Bondar, *Internationalization of Higher Education: Theoretical and Empirical Investigation of Its Influence on University Institution Rankings*, dz. cyt., s. 269.

za granicą (ang. *internationalization abroad*), bowiem w obydwu tych wymiarach zachodzą procesy internacjonalizacji w szkołach wyższych.

Pomimo że pojęcie internacjonalizacji nie jest koncepcją nową, w odniesieniu do szkolnictwa wyższego zaczęło być stosowane relatywnie niedawno. M. van der Wende podkreśla różnice pomiędzy tradycyjnymi a nowymi formami internacjonalizacji szkół wyższych¹¹. Tradycyjne formy internacjonalizacji były działalnością dodatkową i marginalną, stanowiąc niejako krótkotrwałą politykę bazującą na tymczasowych rozwiązaniach. Obok różnorodnych definicji określających proces internacjonalizacji instytucji szkolnictwa wyższego w literaturze pojawia się również wiele terminów z nim związanych, m.in. edukacja międzynarodowa, studia międzynarodowe, internacjonalizm, transnarodowość edukacji, globalizacja szkolnictwa wyższego oraz szereg pojęć typu mobilność akademicka, wymiana międzynarodowa, współpraca międzynarodowa, studia międzynarodowe¹².

Luka badawcza niewątpliwie leży w zauważalnym braku jasno określonego modelu internacjonalizacji instytucji szkolnictwa wyższego (w przeciwieństwie do mnogości takich modeli stworzonych dla przedsiębiorstw i biznesu międzynarodowego). Do tej pory badacze nie osiągnęli konsensusu w sprawie wzorcowego podejścia do procesów internacjonalizacji, co można przypisać zróżnicowanym uwarunkowaniom instytucjonalnym i prawnym procesu. Nie został też jasno określony sposób skutecznej implementacji strategii umiędzynarodowienia szkół wyższych w Polsce. W literaturze przedmiotu brakuje usystematyzowania dotychczasowej wiedzy z zakresu internacjonalizacji instytucji szkolnictwa wyższego w Polsce ze wskazaniem kierunków badań nad zagadnieniem oraz wskazania jednoznacznych przyczyn wdrożenia działań w zakresie umiędzynarodowienia szkół wyższych. Istnieje również niedobór opracowań wskazujących wzorcowy model oceny skutków wdrażania działań w zakresie umiędzynarodowienia szkół wyższych. Niewiele opracowań naukowych koncentruje się na identyfikacji warunków i możliwości internacjonalizacji szkolnictwa wyższego oraz charakterystyce otoczenia instytucjonalnego i prawnego procesów umiędzynarodowienia szkół wyższych w Polsce.

¹¹ M. van der Wende, *Internationalization Policies: About New Trends and Contrasting Paradigms*, „Higher Education Policy” 2004, vol. 14 nr 3, s. 249–259.

¹² H. de Wit, *Internationalization of Higher Education in the United States of America. A Comparative Study of A Historical, Comparative and Conceptual Analysis*, Westport 2002, s. 103.

Kwerenda literatury wskazuje, że przedstawione badania nie opierają się na jednej, powszechnie przyjętej definicji omawianego zagadnienia – a zatem uwydatniają one różne wskaźniki stopnia umiędzynarodowienia. Każdy zaś z tych wskaźników kładzie szczególny nacisk na inny strategiczny aspekt. W rezultacie problem zidentyfikowania najistotniejszych przyczyn i skutków działań w zakresie umiędzynarodowienia szkół wyższych w Polsce pozostaje nierozwiązany, stając się głównym pytaniem badawczym: „Jakie są powody oraz rezultaty umiędzynarodowienia szkół wyższych w Polsce?”. W odniesieniu do poruszanego zagadnienia pojawia się również szereg innych pytań, np.:

- W jaki sposób pojmowane jest zjawisko internacjonalizacji instytucji szkolnictwa wyższego oraz jakie są znane obecnie teorie internacjonalizacji i kierunki badań nad umiędzynarodowieniem?
- Jakie są główne bariery, stymulatory oraz efekty wdrażania strategii umiędzynarodowienia instytucji szkolnictwa wyższego w Polsce?

Celem niniejszego opracowania jest rozpoznanie i ewaluacja przyczyn wdrożenia działań w zakresie umiędzynarodowienia szkół wyższych w Polsce (czynniki internacjonalizacji), zidentyfikowanie i ewaluacja skutków tego procesu oraz przedstawienie na podstawie analizy literatury przedmiotu istoty, uwarunkowań i skutków umiędzynarodowienia szkół wyższych. Ponadto dokonana zostanie identyfikacja warunków i możliwości internacjonalizacji szkolnictwa wyższego oraz charakterystyka otoczenia instytucjonalnego i prawnego procesów umiędzynarodowienia szkół wyższych w Polsce, a także diagnoza poziomu umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego w Polsce do roku akademickiego 2018/2019. Rok 2018 był w pewien sposób przełomowy dla szkolnictwa wyższego za sprawą zmian, które miała wprowadzić wchodząca w życie ustawa z 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce¹³. Tym samym niniejsza praca daje obraz umiędzynarodowienia polskich uczelni na progu intensywnie forsowanej internacjonalizacji.

W części empirycznej zostały przedstawione wyniki badań własnych przeprowadzonych na grupie 56 instytucji polskiego szkolnictwa wyższego, oparte na badaniach ilościowych wspartych badaniami jakościowymi. Dzięki przeprowadzonym badaniom udało się empirycznie sprawdzić, czy poziom umiędzynarodowienia jest związany z typem uczelni, dziedziną nauki oraz rodzajem uczelni oraz czy badane uczelnie

¹³ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz.U. 2018, poz. 1668, art. 18.1.

różnią się w zakresie umiędzynarodowienia w zależności od typu i rodzaju uczelni oraz dziedziny nauki. Użycie metod statystycznych pozwoliło również na sprawdzenie zależności pomiędzy poszczególnymi aspektami umiędzynarodowienia, do których należą: posiadanie strategii przez uczelnię, uczestnictwo pracowników w międzynarodowych projektach badawczych i edukacyjnych, liczba pracowników zaangażowanych w projektach oraz liczba międzynarodowych projektów badawczych realizowanych w roku 2019.

Do przeprowadzenia empirycznych badań wykorzystana została metoda sondażu diagnostycznego z użyciem programu „LimeSurvey”, osadzonego na przygotowanej do tego celu stronie internetowej www.umiedzynarodowienie.eu. Analizę statystyczną wykonano przy użyciu pakietu statystycznego „IBM SPSS Statistics 25” moduł „Predictive Solutions”, a wizualizację wyników analiz wykonano w programie „Statistica” (wersja 13.3), zestaw „Analizy Marketingowe i Rynkowe”, „StatSoft Polska”, „TIBCO” oraz z użyciem programów „Microsoft Excel” oraz „Microsoft Power BI”.